

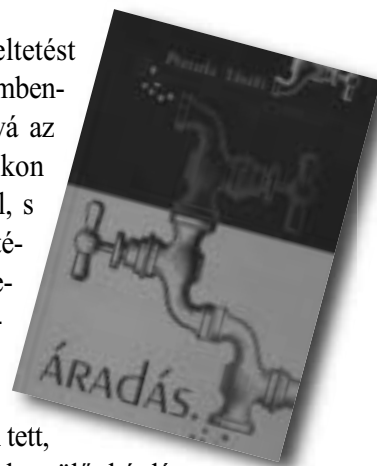
Valóság és szürrealitás, alulnézetből Potozky László: Áradás, Erdélyi Híradó Kiadó, Kolozsvár, 2011.

Erdély tündérországa időről időre kitermeli irodalmunk újabb és újabb ígéreteit (gyöngyszemeit, csodagyerekeit, és még sorolhatnánk), persze éppúgy, mint azt teszi az anyaországbéli irodalom is – ahogy az lenni szokott és illik bármely más alkotóművészeti ág esetében is, hogy egyéb területekről ne is beszéljünk. A földrajzi meghatározottság lényeges vagy lényegtelen mivolta a szertesabdalt magyarság literatúrájára nézve (is) hosszabb fejtegetést igényelne, maradjunk csak annál a ténynél, hogy bár a határok mára már oda és vissza, minden értelemben átjárhatók, ettől még Erdély odaát található. Az az Erdély, mely most, mint már annyiszor, újabb érdekes fejleménnyel szolgált tehát, ismét egy figyelemre érdemes alkotót és művét hozva irodalmi életünk felszínére.

Az 1988-as születésű, Csíkszeredáról indult Potozky László poétikusan ifjú életkora egyáltalán nem lírikust, hanem prózaírókat takar – e két tényező együttállása már többször keltett megdöbbenést szerzőnk esetében, s vélhetően egy ideig még meg is marad ez a hatása. A fiatal író eseménydús pályakezdetet mondhat magáénak – első publikációit két éven belül két-két debüt és ösztöndíj követte –, amely jelen recenzióink tárgyában, az azóta ugyancsak díjazást nyerő debütáló kötete világra jöttében csúcsondott ki. A tavalyi év végén megjelent, tizenkilenc novellát tartalmazó könyv előlete így, akár az életévek, akár a viharos nyitány felől közelítünk a szerzőhöz és művéhez, megágyazott egyfajta várakozásnak.

Bár vesszőparipának tűnhet Potozky életkorán lovagolni, a kötet felütése és első szakasza mégis indokoltá teszi ezt, hiszen úgy repülünk vissza Ceaușescu Romániájába – hogy még utoljára visszatérjünk a lokalitás szerepére –, mintha valójában a kortárs memoárjait olvasnánk vissza saját át- és megélt történeteiről, viszontagságairól. A hitelesen játszott szerep kulisszái, azaz maguk a történetek pedig valóságosságukkal teljesen magukkal ragadják olvasójukat az első sortól az utolsóig, amelyek zárásként visszatérően tragédiával vagy fizikai elmúlással, de legalábbis keserű lezárással szembesítenek. A nyitódarab – *Tea keddre* – az idős nagynéni és agglegény unokaöccse, a szürke hivatalnok kapcsolatán keresztül a megóvott-megőrzött pol-

gári miliőt és neveltetést ábrázolja, az újjal szembenálló régi világot, ahová az elbeszélő ifjabb rokon alkalmanként menekül, s amely lassacsckán létének egyetlen éltető elemévé, megtartó erejévé lesz – a befejezés tragédiája végül a

hogy tovább fel sem tett,

csak az olvasóban felmerülő kérdése helyett lemondóan tesz minderre pontot. Az erős kezdet azonban szinte csak röpké bevezetés – a folytatás azonnal a kötet egyik csúcspontjára hág. *A Hulló lapok közt az ember* az 1989-es romániai forradalom/puccs napjaiba kalauzol, egy családos orvostanhallgató szemével, hátborzongatóan plasztikus képet adva a mindennapok ellehetetlenült közegéről, a fásult félelemből váratlanul megszülető reményről és az azt kísérő bizalmatlanságról, a több évtizedes reflexekből táplálkozó, skizofrén gyanakvásról – a drámaiságában is váratlan lezárás fordulata pedig lúdbőröztetően átélhetővé teszi a külvilág zűrzavarának beszívargását, vagy még inkább berobbanását a privát szférába.

A következő darabok még a nyomor és kilátástalanság éveit, évtizedeit rajzolják meg, az események azonban egyre szürrealisabbakká válnak. A megalázott, testileg-lelkileg kizsigerelt és még az öngyilkosság menedékének lehetőségétől is megfosztott elítélt sorsán (*Halálöszton*), a zugtenyésztésen ért családfőn és az újszülött borjú felesleges áldozatán (*Drót a pofán*), illetve a közellátási hiányok korát megidéző ünnepi vacsora előkészületein és groteszk elmaradásán át (*Hús(v)íz, avagy egy kényszerbőjt története*) így jutunk el *A kutyafejű ember* történetéhez. Az inkább a hely, mint a kor meghatározó szerepét mutató történet főhősei – a két utóbbi íráshoz hasonlóan – ezúttal is kiskamasz fivérek, a báty elbeszélő szerepével, azonban a bizarr fordulat (a falusi boszorkány által felolvasztott ólomból kirajzolódó és a gazdája arcává torzuló hamis kutya képe) már a kötet záró darabjainak világát előlegezi meg. A bal esetétől alkoholistává züllő, fiát elvesztő, majd a családi tragédiát betetőzve utána is haló öreg asztalos története (*Vasárnapi körút*) és a sorsára hagyott egykori bánya és épületeinek bemutatása (*Tájkép, táj nélkül*) már inkább jellemzi napjaink reménytelenségét, azonban az általános nyomor, a pusztulás sivár

állandósága és, mint meghatározó atmoszféra, a társadalom alsó, legszélesebb szegmensének egy-egy részlete itt is változatlan.

A mindezt követő háborús történetek közül az *Elkésett virágok* a halott katonafiúk jeltelen sírját beazonosító és a gyermeküket újratemető idős szülők történetével két generáció előtt tiszteleg, hangulatával a kötet egészétől elütve, annak egységébe mégis zökkenőmentesen belesimulva. A következő darabokban (*Családterápia; Vendégszeretet; Galambok őre*) viszont ismét visszatér a fősodor: hősei a béke és idill utolsó utáni maradékától – a csinos feleségtől, a selymes szőrű macskától és a szétlőtt bérházban őrzött galamboktól – válnak meg önként, néhol értelmetlen, néhol abszurd önfeláldozással.

Az érzékletes képek ellenére a pusztulás ekkorra már túlzottan is tömény dózisban érkezik, amely végül a *Jelenetek téli erdőben* egyetlen szereplőjével, az életének önkeze által – indíttatásának sejtetése híján: mintegy l’art pour l’art –, ámde sikertelenül véget vetni szándékozó nyomorúságos figurával a kötet mélypontjához vezet, bár meglehet, csupán az egyenletes színvonalú könyvből lóg ki egyedülként ez az írás.

Napjainkba térünk vissza az újabb szövegek szintén hiábavaló áldozataival: az *Apu szeme fénye* a „koldusipar” alvilággal összeérő, pitiánerségében is elborzasztó bugyraiba vezet, ahol a gyermeke műtétjére kéregető elesett alak ítéltetik kudarcra a „hivatásosokkal” szemben, míg a *Szomszédok* egy lecsúszott volt rendőr, a kábítószeres fia, valamint szomszédai és egy antihősként átvállalt családgyilkosság története. De a beteljesülés is kiábrándító: erről már a *Kigyomláni a jégvirágot* bárban „hódító” Klauja vall kesernyés légyottján – egy lepusztult gyárüzemben az alkalmi bombázójával töltött éjszakáján – keresztül.

Az igazi szürreális mélységekig a kötetet záró három novella jut el: a címadó darab nehezen dekodolható, ám többféleképpen is értelmezhető – a fürdőszobai vízvezetékhibától az egész lakás végzetes elárasztásáig jutó áradásnak csak egyik olvasata a fokozatosan és elháríthatatlanul egymásra rakódó, leküzdhetetlen problémák halmaza, amely magának

a könyvnek is egyik központi, bár már túlhaladott és csak végeredményként megismert eleme, miután apránként, lassan, de biztosan mindent felemészített. Ugyancsak meghökkentő az *Esettanulmány egy csapszerelésről*, ahol apa és fia idillikusnak tűnő közös munkájából kiindulva jutunk el a sötét családi viszonyok feltárásáig, hogy végül a helyzet feldolgozásának helyébe az önbecsapás menedékét és egymásnak szóló színjátékot is jelentő állandó fűrészfáradás pótcselekvése lépjen.

A kétségkívül legsúlyosabb, egyben legterjedelmesebb – s talán a nyomornak leginkább az aljáig fűrő – darab a kötetzáró *Aluljáró* gyomorfájdító szövege, amelynek fiatal hősnője egy aluljárói kocsmá takarítójaként, a lebuji mellékhelyiségében vegetálva, érzelmileg kiüresedve idővel a testét is árulni kezdi – bizonytalan kimenetelű kitérése pedig (egy váratlan alkalommal élve, gyermekeit felhasználva) mindössze múló rossz érzést okoz, miközben megfosztja ép erkölcsi érzéke utolsó szilánkjától is.

A méltó lezárás megerősíti minden addig összegyűlt benyomásunkat, s így összességében elmondhatjuk: sötét tónusú, nem egyszer valóságon túli és lét alatti világával, a reménytelenségből csakis a hiábavalóságba vezető utak túlnyomórészt egyenletes színvonalú ábrázolásával Potozky László huszonegy éve ellenére sok szempontból máris megtalálni látszik mindazt, ami a sajátja, s mindezzel meg is felel a várakozásoknak. Az pedig már a jövő zenéje, hogyan változik, mivé fejlődik ez az epika, hová fut ki a szerző absztrakciós készsége és komponáló képessége, szétfeszíti-e a kisprózai kereteket – mert erről az első, debütáló kötetről az ismert, bár méltatlanul olcsó reklámszlogenel már most elmondhatjuk, hogy bizonyíték, nem ígéret, de nem véletlenül tartják úgy, hogy a második könyv a vízvonal, amely igazából meghatároz egy pályát. Így azzal, hogy Potozky bemutatkozásként máris letett valami biztatót az asztalra, saját maga számára tette magára a léceket – ám potenciálját látva minden esélye megvan, hogy sikerrel vegye az újabb akadályokat.

Luzsicza István